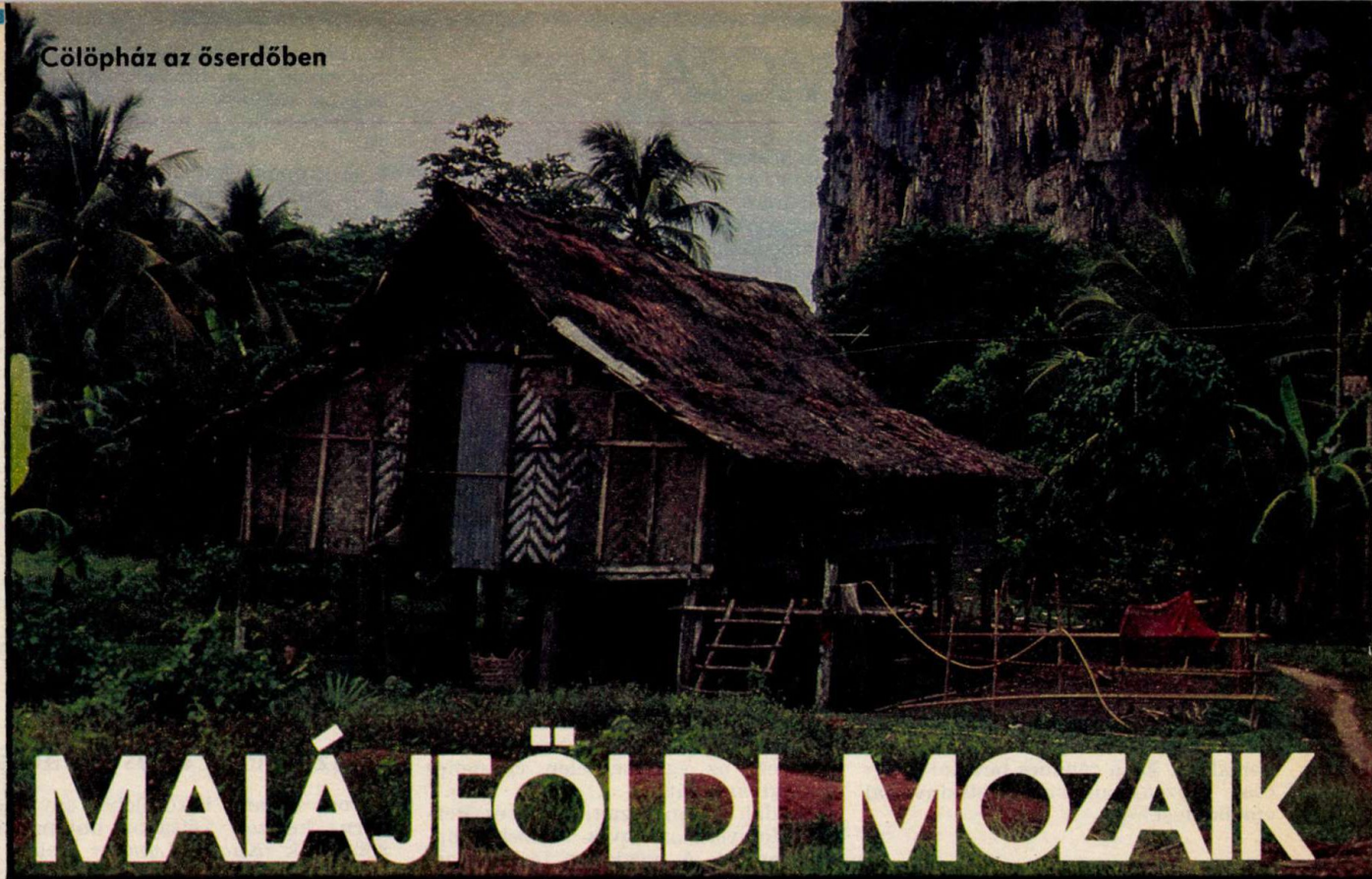

Cölöpház az őserdőben

MALÁJFÖLDI MOZAIK

Díszkapu Penangban (A szerző felvételei)

MALÁJFÖLDI MOZAIK

Malaysia gazdasági életét még mindig az *egyoldalúság* jellemzi. Mind a mezőgazdaságot, mind az ipart mindössze egy-két termék képviseli, igaz, ezeknek az ország exportjában és a világtermelésben is kiemelkedő szerepük van. Az iparban foglalkoztatottaknak több mint a kétharmada az *önkitermelő* és *önfeldolgozó* iparban dolgozik. Malaysia az „ön országa”: öntermelése első a világon. Az érc kitermelését megkönnyíti, hogy nemcsak a hegyekben fordul elő, hanem helyenként a Maláj-félsziget nyugati parti síkságain, az úgynevezett *torlatokban* is, ahova a folyók a hordalékukkal együtt szállították. Az önbányászat központja a *Kinta-völgyben* van, a feldolgozó ipar pedig Penang környékén összpontosul. A fém vízi úton könnyen szállítható onnan az Egyesült Államok, Japán és az európai tőkésországok felé. Az utóbbi évek kőolajfeltárásai azt is lehetővé tették, hogy Malaysia évente mintegy 10 millió t kőolajat exportáljon. Ez a tetemes bevétel igen csak hozzájárult az életszínvonal emelkedéséhez.

Kaucsuk, rizs

Malaysiát mindamellett nyugodtan nevezhetjük „a gumi országának” is! A megművelt földek 60 százalékán ugyanis *kaucsukot* termesztenek, s azt már egyre nagyobb mértékben a *hazai* üzemekben dolgozzák fel. Ugyancsak fontos népgazdaságilag az *olajpálma* és a *kókuszpálma* termése — mindkettő elsőrendű kiviteli cikk. Az említett növényeket — a *banánnal*, az *ananásszal* és a *rizzzel* együtt — főképp a félsziget nyugati síkságain termesztenek. A magasabban lévő területeken pedig meghonosították a *teát*, a *kávét* és a *cukornádát*. A rizs kivételével az összes haszonnövényt ültetvényeken termesztenek; ezek java része még mindig külföldi monopóliumok tulajdonában van.

A Penangból *Perlis* felé vezető északi országút mentén órákon át csak gumifa- és kókuszdió-ültetvények, valamint rizsföldek között halad az utas. Az egykor mocsaras tengerparti síkságot fáradtságos munkával lecsapolták és művelésre alkalmassá tették. Ma ez Malaysia leggazdagabb mezőgazdasági területe. A nagy népszaporulat és a még nagyobb bevándorlás szükségessége is tette, hogy az új területeket bevonják a termelésbe. Az ország népessége heves ütemben szaporodott századunkban! 1911-ben még csak 2,6 millió ember élt Malájföldön, 1947-ben már 5,7 millió! A népességszám 1978-ra csaknem elérte a 13 milliót; ebből 53 százalék maláj és 37 százalék kínai.

Kedah hagyományosan maláj többségű állam; ez meg is látszik

fővárosán, *Alor Setaron* is. A Penangban megszokott kínai pagodák ott hiányoznak: *mecsetek* veszik át a szerepüket. A malájok ugyanis mohamedánok. Az utcákat sötétebb küllemű emberek népesítik be; fekete szeműek, sötét hajúak, sötét bőrűek, így aztán erősen elütnek a kínaiaktól. Öltözetük is más. A nők — a moszlim hagyományoknak megfelelően — ma is nagykendőbe burkolják a testüket, s csak az arcukat hagyják szabadon.

A városképről a viszonylagos *jólét* nyomai olvashatók le. Az épületek nagy többsége *modern*; az utcákon japán autók és motorok suhannak, az üzletek teli s tele áruval. A városból kivezető utak mellett azonban szegényes barakkok és cölöpházak sorakoznak. Gépkocsi vagy motor azonban ott is szép számmal áll, és szinte mindenhol van televízió. A rizsföldeken mindenféle emberek szorgoskodnak. Palántázás közben térdig merülnek az iszapba. Máshol azonban már gép helyettesíti ezt az egészségtelen és nehéz fizikai munkát.

Kedah állam északi része és *Perlis* Malaysia az egyik legszebb maláj terület. A gazdagon termő rizsföldekből meredek vagy áthajló falú *mészköhegyek* és *mészkőtornyok* emelkednek ki 50–80 m-es magasságig. Ezek a fantasztikus toronyhegyek csak mészköben alakulnak ki, és csakis a trópusi-szubtrópusi éghajlati övben, ahol az éghajlat különösen kedvez a karsztos lepusztulásnak.

Mészköhegyek birodalma

A trópusi területeken lehulló több ezer mm-nyi csapadék buja növénytakaró kialakulását teszi lehetővé, ami CO₂-termelésével visszahat a karsztok fejlődésére. Ez az oka annak, hogy épp ebben az övben jöttek létre a *legfejlettebb*, *legértettebb karsztos formák* Földünkön, s ezek közül a malaysiaiak a *legtanulságosabb* közé tartoznak.

A trópusi mészkövidékek elég nehezen hozzáférhetők, gyakran megközelíteni is nehéz őket. A fejlődő országoknak sok egyéb gondjuk közepette még nem jutott energiájuk az ilyen természetű kutatásokra, ezért még ma is sok a vitás kérdés a trópusi karsztok fejlődésével kapcsolatban. Mi is azért indultunk útnak, hogy összehasonlítsunk adatokat gyűjtsünk az általunk bejárt területeken. Így vetődött el *Kodiangba*, a thaiföldi határvidékre.

Egy helyről letértünk az útról, s beegázoltunk a bozótosba. Egyik mészköhegytől a másikig törtettünk, hiszen teljesen megrészegített bennünket a sok érdekes látnivaló. Csak akkor ocsúdtunk fel, amikor egymás után három agyonütött mérgeskígyót is megpillantottunk. Ezek ugyan már

senkit sem veszélyeztetnek, de annál inkább a többiek. Az ott élő kígyók közül a királykobra mérge a legveszélyesebb: néhány percen belül halált okoz.

A trópusi karsztok kutatása sokkal számára nem látszik fontosnak, pedig azoknak komoly *gazdasági jelentőségük* van. Malaysiában a folyók hordalékával együtt nagy mennyiségű *ónérc* halmozódott fel a karsztok területén. Ugyanígy a barlangokban is, amelyek *üledécsapdaként* viselkednek. Az *ónércet* már a múlt században elkezdtek bányászni a perlis barlangokban. A kibányászható *ónérc* után kutató szakemberek közvetve hozzájárultak a karsztvidék jobb megismeréséhez, a karsztos formák megismerésével pedig részletesebb képet kaphattak a készletek elhelyezkedéséről. (Kévesen tudják, hogy *Magyarországon* is vannak ilyen trópusi karsztos formák, amelyek a földtörténeti kréta és eocén időszakában keletkeztek, s ma eltemetődve a *baunit* fekvűt alkotják.)

Kuala Lumpur, a százhusz éves főváros

Port Kelang kikötőjéből egy modern, kétszer kétsávos autópályán robogunk *Kuala Lumpur* felé. A furcsa nevű főváros az utóbbi egy-két évtizedben épült ki milliós világvárossá. Lakosainak száma 1950-ben még alig haladta meg a százezret. Most is városzerte építkeznek; bulldózerek tolják el a földszintes egyemeletes házakat, hogy a vasbeton- és üvegpalaták számára helyet csináljanak.

Kuala Lumpur központja akár Japánban is lehetne. A várost átszelő folyócska mellett emelkednek a felhőkarcolók. Ott mindegyik épületnek „stílus van”! Az egyik csupa tükör, a másiknak sötét az üvegfala. Van négyszögletes és sokszögletes, de egyforma vagy unalmas épület egyetlenség sincsen. Különösen nagy gonddal tervezték a főváros középületeit. A malájok megmutatták, hogyan lehet és kell a *nemzeti hagyományokat* megőrizve modernet építeni. A *Parlament* épülete a központtól egy kissé távolabb, egy gyönyörű parkban emelkedik. Az „ezer-egyéjszaka” stílusjegyeit magán viselő középületet szinte beleépítették a természetbe. A *Nemzeti Mecset* vasbeton szerkezetét is úgy alakították ki, hogy mind az évszázados óhajoknak megfelelően, mind a modern városképbe harmonikusan beleilleszkedjen. Az új mecset a főváros *jelképévé* vált! A maláj televízió mindennap onnan közvetíti az esti imát.

Kuala Lumpurnak kevés műemléke van, mivel az önbányászok csak 1859-ben alapították, de azért egyáltalán nem mondható unalmasnak a város. A *Gombek* és a *Klang* folyó egyesülésében kialakult szegben épült fel a *Masjid Jama*, a Nagy-mecset. A pálmafák között szinte

teljesen elbújik, csak hatalmas kupoláját és négy minaretjét látni. Nemcsak hangulata, de mikroklímája is más, mint a városközponté. A mecset udvarán a rituális fürdözést szolgáló kút ontja a vizet. A mecset árkádjai alatt sokan hűsölnek, heverésznek vagy csak tereferélnek. Ott mindig van ráérő ember, az a legkellemesebb hely az egész városban.

Kuala Lumpur amúgy eléggé szelísen épült. A belvároson kívül lévő városrészben nagyon sok a park: mintha egyetlen hatalmas botanikus kert volna a főváros, csupa virág minden.

A városon túl ott is **mészköhegyek** emelkednek, s bennük sok a barlang. A legismertebb a **Batu-hegy** két barlangja, a **Templom-** és a kiépített **Sötét-barlang**. A Templom-barlangban hindu szentélyt alakítottak ki **Siva** isten egyik fiának, **Subramaniannak** ajánlva. A Batu-hegy barlangjai óriási termeket foglalnak magukban; némelyik eléri a 60–80 m-es magasságot is. A falakon jól láthatók azok az oldási mélyedések, amelyeket az egykor benne áramló víz alakított ki, mielőtt kiemelkedett volna az üregrendszer. Ugyancsak érdekesek a hatalmas cseppkőképződmények: ezek nemcsak a barlangokban fordulnak elő, hanem már a felszínen is megjelennek az áthajló sziklafalaknál.

Kuala Lumpur utcái az esti órákban elevenednek meg, amikor a nap-pali hőség valamelyest enyhül. Mi is elindultunk ismerkedni a várossal. Lassan kigyúlnak a fények, kezdődik az éjszakai élet. Az út szélén pecsényesütők sorakoznak. Egy hatalmas serpenyőben sitergve sül a sok apró rák; vörösré pirítva kerül a tálcára. Mellette halak, tengeri freggek, többféle csiga és kagyló hevernek garmadában. A polipok egy kifeszített madzagon lógnak. A modern városrészek közé szorult kínai negyedben rengeteg a bolt, a kifiződe, a vendéglő és az utcai árus.

Óriási az árubőség, s ez nemcsak az élelmiszerekre, hanem a ruházati termékekre és elektrotechnikai be-
rendezésekre is vonatkozik. Van ott minden, amit a fejlett amerikai, nyugati és japán ipar piacra dob! (Az értékes áruk között, persze, bővli is akad bőven.)

A Kinabulu-hegy árnyékában

Azután elhajóztunk Szingapúr mellett, s a Dél-Kínai-tengeren Észak-Borneó felé vettük az irányt, hogy fölkeressük Kelet-Malaysia egyik tartományát, **Sabahot**. A két kalimantáni tartomány Sabah és **Sarawak** területével megelőzi az összes többi malaysiai államot, gazdaságuk azonban — noha sok ott a nyersanyag — elmaradottabb. Elsősorban trópusi fát, kőolajat és érceket adnak az országnak. Mindkettő brit gyarmat volt, s csak 1963-ban

csatolták őket a **Maláj Államszövetséghez**.

Sabah Borneó északkeleti negyedét foglalja el. A tartomány modern fővárosa **Kota Kinabulu**, az egykori **Jesselton** helyén épült fel. Ma 130 ezren lakják. A városban régi házat nem is látni: a szegényes kunyhók teljesen hiányoznak, mert aki dolgozik, az boldogul. Mindenki akkora területet hasíthat ki magának az őserdőből, amekkorát csak akar, illetőleg meg tud művelni. Sabahban az utak hiánya sokáig megnehezítette a területfejlesztést. A hajózható folyók még most is fontosak az érintetlen őserdővel fedett országrészek közlekedésében. A sziget belsejébe csak ezeken a vízi országutakon lehet eljutni. Igaz, ma már vasút is van Észak-Borneón; az 154 km hosszán épült ki déli irányban a főváros és Tenom között.

Sabah területén található Borneó legmagasabb hegye, a **Mount Kinabulu** (4175 m). Már útközben szemügyre vehettük hajóról a 100 km-es távolságban emelkedő hegyet, amint messze kimagaslík őserdő borította környezetéből. Minden vágyunk az volt, hogy megmászassuk ezt a hegyóriást, s a helyszínen tanulmányozhassuk jég formálta felszínét. A pleisztocén időszakában jégárak indultak ki az Egyenlítőtől 6 fokra magasló hegy csúcsáról; ez egyedülálló Borneó-szigetén.

A kinabulu lábánál maláj rokon-ságú népek élnek. Közülük a **bajaukat** és a **kadazánokat** kerestük meg **Tuaran** közelében. Heti piacot tartottak éppen a városkában, ahova besereglett a környék lakossága. Meztitlábás férfiak és nők telepedtek le az út szélére, s árusították a maguk termelte zöldséget, gyümölcsöt és háziipari termékeket.

Néhány km távolságra van onnan **Mengkabong**, ez az igazi maláj vízfalu. A bajau törzs cölöpökre épített házai utcákba rendeződve sorakoznak egy tengeröbölben. Ott csak csónakkal lehet közlekedni a házak között, s már az egészen kicsi gyermekek is otthonosan mozognak a vízen; hamarabb tanulnak meg evezni, mint járn!

A házakhoz terasz kapcsolódik, ez az udvart helyettesíti, ott van a csónakkikötő is. Igazán varázslatos egy ilyen cölöpfalu, de azért a hátrányairól sem szabad megfeledkezni. Csatornázás nincsen, a szennyvíz az öbölbe jut, és gyakran megreked a házak között. Az ivóvizet is vezetéken hozzák a faluba. Néhány utcában padlót fektettek le, így csónak nélkül is bejuthatunk a telepre. A nyitott ablakon át szemügyre vehettük a lakások belsejét. Mindössze néhány polcot és a felgöngyölt gýékényiszőnyegeket látni odabent. Ez utóbbiak helyettesítik az ágyat a malájoknál. A Kinabulu-hegy árnyékában élő törzsek elég szegényes körülmények között élnek. Ők — legalábbis egyelőre — még nem részesednek hazájuk gazdag természet-
ti kincseiből...

Móga János

LÖVEG ÉS LÖVEDÉK

„Ne lőj erre, bolond, ember van itt, látod”? A **nagy-
idai cigányok** ismerős sora azért jutott eszembe, mert — mint már évtizedekkel ezelőtt is annyiszor — ismét zúrzavar támadt a lő ige bizonyos származékai körül. Nemrég a kábítószerek holland rabjairól olvashattunk: „Kidagad a véna, megvillan az injekcióstű. A **»löveg«** szétárad a testben.” Nem a szerző írói vénájával van itt baj, csupán a **löveg** szóval. Az idézőjel sem teheti elfogadhatóvá használatát. Jelen-tése ugyanis ágyú, vetőágyú, mozsár. **Löveg** helyett **adag**, esetleg **lövet** (= lövés, jelzői használatban: egy lövéshez szükséges mennyiség), ha úgy képzeljük el, hogy valaki mintegy belelővi karjába a kábítószert adagját. Régen **allövet** volt a beöntés neve.

„London-t a rakéta őse, a V-1 és V-2, e pilóta nélküli **löveg**, „fenyegeti”, csak-hogy a szárnyas bomba, a rakéta nem **löveg**, mert nem az lő, hanem éppen ellenkezőleg, azt lövik ki. Egy merénylet kapcsán írták: „Az orvosok haladék-talanul műtétet hajtottak végre a több sebből erősen vérző sérültön. Felsőtestéből hét **löveget** távolítottak el.” Csak **lövedéket**, golyót távolíthattak el! A **löveg** és a **lövedék** összetévesztését még a klasszikus példa sem mentheti. Tóth Árpádnak **Aranylöveg** a **messzi égen** című versében már megtalálható e szótévesztés: „Mint óriás aranylöveg, / Nagy ívvel égre száll az új nap... És mégis, robbanj csak, te szép / Aranylöveg a messzi égen.” Persze a **löveg** sem nem száll, sem nem robban, de a költőknek hagyományosan több szabadság jár, mint egyéb halandóknak. Ez utóbbiak bölcsebben teszik, ha prózaian ragaszkodnak a szavak jelentéséhez!

Szótévesztés ellen az el-anyátlanodott nyelvérzék szótárral védekezhet. Aki ilyen apróságokkal nem törődik, az könnyen bakot lő tehát: **lövedék** helyett **lőveget** akar kilőni.

Simon Zóárd